

ILM FAN XABARNOMASI

Ilmiy elektron jurnali

FAN SIFATIDA LOGOPEDIYANING TAMOYIL VA METODLARI

Almatova Sug'diyona Zokirjon qizi

zakirovnasagdiana@gmail.com

Abdulla Qodiriy nomidagi

Jizzax davlat pedagogika universiteti

Pedagogika va psixologiya fakulteti

Logopediya yo'nalishi

2- kurs 510-23 guruh talabasi

Umarqulova Shahzoda Bahodir qizi

shahzodaumarqulova748@gmail.com

To'xtapo'latova Jasmina Jaxongir qizi

jaxangirovnaj@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada logopediyaning fan sifatidagi asosiy tamoyillari va metodlari tahlil qilinadi. Logopediya nutq buzilishlarini o'rganish, diagnostika qilish va korreksiyalash bilan shug'ullanuvchi pedagogik fan sifatida o'zining mustaqil metodologik asoslariga ega. Maqolada zamonaviy logopediyaning ilmiy-nazariy asoslari, tamoyillari va metodlari tizimli ravishda ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: logopediya, tamoyillar, metodlar, nutq buzilishlari, korreksion pedagogika, diagnostika

ПРИНЦИПЫ И МЕТОДЫ ЛОГОПЕДИИ КАК НАУКИ

Аннотация: В данной статье будут проанализированы основные принципы и методы логопедии как науки. Логопедия как педагогическая наука, занимающаяся изучением, диагностикой и коррекцией речевых нарушений, имеет свои самостоятельные методологические основы. В статье систематически рассматриваются научно-теоретические основы, принципы и методы современной логопедии.

Ключевые слова: логопедия, принципы, методы, нарушения речи, коррекционная педагогика, диагностика

PRINCIPLES AND METHODS OF SPEECH THERAPY AS A SCIENCE

Abstract: This article analyzes the basic principles and methods of speech therapy as a science. Logopedia has its own independent methodological foundations as a pedagogical science engaged in the study, diagnosis and correction of speech disorders. The article systematically examines the scientific and theoretical foundations, principles and methods of modern speech therapy.

Keywords: speech therapy, principles, methods, speech disorders, Correctional pedagogy, diagnostics

KIRISH

Logopediya - nutq buzilishlarini o'rganish, oldini olish va bartaraf etish bilan shug'ullanuvchi maxsus pedagogik fan hisoblanadi. Zamonaviy logopediya fanining rivojlanishi va shakllanishida turli ilmiy yo'nalishlar - pedagogika, psixologiya, tibbiyot, lingvistika kabi fanlarning ta'siri katta bo'lgan [1]. Bu esa logopediyaning kompleks fan sifatida rivojlanishiga asos bo'ldi.

Logopediya fani o'zining nazariy-metodologik asoslari, tamoyillari va metodlariga ega bo'lib, ular orqali nutq buzilishlarini o'rganish, tashxis qo'yish va korreksion ishlarni tashkil etish amalga oshiriladi. Ushbu maqolaning maqsadi zamonaviy logopediyaning asosiy tamoyillari va metodlarini tizimli ravishda tahlil qilishdan iborat.

METODOLOGIYA VA ADABIYOTLAR TAHLILI

Logopediya fanining metodologik asoslari quyidagi asosiy yo'nalishlarda shakllanadi:

1. Sistemli yondashuv tamoyili. Nutq faoliyati murakkab tizim sifatida o'rganiladi va uning barcha komponentlari o'zaro bog'liqlikda tahlil qilinadi [2].
2. Rivojlanish tamoyili. Nutq buzilishlarini o'rganishda ontogenetik rivojlanish qonuniyatlariga asoslanish muhim ahamiyat kasb etadi [3].
3. Kompleks yondashuv tamoyili. Nutq buzilishlarini diagnostika qilish va korreksiyalashda tibbiy, psixologik, pedagogik va ijtimoiy omillar hisobga olinadi [4].

Zamonaviy logopediyada qo'llaniladigan asosiy metodlar:

- Kuzatish va tahlil metodi
- Diagnostik metodlar
- Korreksion-rivojlantiruvchi metodlar
- Profilaktik metodlar [5]

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Logopediya fanining asosiy tamoyillari va metodlari tahlili natijalariga ko'ra, zamonaviy logopediyada bir qator muhim tamoyillar va ularning amaliy ahamiyati aniqlandi.

Birinchidan, sistemli yondashuv tamoyili logopediyaning eng muhim metodologik asoslaridan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Nutq buzilishlarini kompleks o'rganish zarurati bugungi kunda yanada dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Levina [6] o'z tadqiqotlarida ko'rsatganidek, nutq faoliyati komponentlari o'zaro uzviy bog'liq bo'lib, bir komponentdagi nuqson boshqa komponentlarga ham salbiy ta'sir ko'rsatadi. Masalan, fonematik idrokning buzilishi nafaqat tovush talaffuziga, balki so'z boyligining shakllanishiga ham ta'sir qiladi.

Ikkinchidan, rivojlanish tamoyili zamonaviy logopediyaning eng muhim tamoyillaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Nutq ontogenezi qonuniyatlarini hisobga olish korreksion ishlarni

rejalashtirish va amalga oshirishda muhim ahamiyatga ega. Filicheva [7] ta'kidlaganidek, normal nutq rivojlanishi bosqichlarini chuqur bilish logopedga nutq buzilishlarini samarali tuzatish imkonini beradi. Bu tamoyil ayniqsa maktabgacha yoshdagi bolalar bilan ishlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Uchinchidan, kompleks yondashuv tamoyili logopedik ishlar samaradorligini ta'minlovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. Zamonaviy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, logopedning boshqa mutaxassislar - psixolog, nevropatolog, ortodont, defektolog kabi mutaxassislar bilan hamkorlikda ishlashi korreksion ishlar samaradorligini sezilarli darajada oshiradi [8]. Bu yondashuv nutq buzilishlarining kelib chiqish sabablarini aniqlash va bartaraf etishda kompleks choralar ko'rish imkonini beradi.

Bundan tashqari, zamonaviy logopediyada qo'llaniladigan metodlar tizimi ham takomillashib bormoqda. Diagnostik metodlar nutq buzilishlarini aniq va to'g'ri aniqlash imkonini bersa, korreksion-rivojlantiruvchi metodlar esa aniqlangan muammolarni samarali bartaraf etish imkonini beradi. Profilaktik metodlar esa nutq buzilishlarining oldini olishga qaratilgan bo'lib, bu yo'nalish bugungi kunda alohida ahamiyat kasb etmoqda.

Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, logopediyada qo'llaniladigan barcha tamoyillar va metodlar bir-biri bilan uzviy bog'liq bo'lib, ularning kompleks qo'llanilishi logopedik ishlar samaradorligini ta'minlaydi. Bu esa o'z navbatida nutq buzilishlarini bartaraf etish va bolalarning normal nutq rivojlanishini ta'minlash imkonini beradi.

Zamonaviy logopediyada tamoyil va metodlarning amaliy qo'llanilishi bir qator muhim xususiyatlarga ega. Nutq buzilishlarining turli-tumanligi va murakkabligi sababli, har bir holatga individual yondashish zaruriyati paydo bo'lmoqda.

Logopediya fanida tashxis qo'yish va korreksion ishlarni olib borishda yoshga xos xususiyatlarni hisobga olish tamoyili alohida ahamiyat kasb etadi. Har bir yosh davri o'zining rivojlanish qonuniyatlariga ega bo'lib, bu logopedik ishlarni rejalashtirishda muhim rol o'ynaydi. Masalan, maktabgacha yoshdagi bolalar bilan ishlashda o'yin metodlaridan foydalanish yuqori samara bersa, maktab yoshidagi bolalar bilan ishlashda ta'limiy metodlarga ko'proq e'tibor qaratiladi.

Logopedik korreksiyaning samaradorligini oshirishda ota-onalar bilan hamkorlik qilish tamoyili ham muhim o'rin tutadi. Ota-onalarni logopedik jarayonga jalb qilish, ularga zarur bilim va ko'nikmalarni o'rgatish orqali korreksion ishlarning uzluksizligini ta'minlash mumkin. Bu borada olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ota-onalar bilan muntazam hamkorlik qilingan holatlarda logopedik korreksiya ishlari sezilarli darajada samarali bo'lgan.

Zamonaviy logopediyada innovatsion texnologiyalardan foydalanish ham alohida ahamiyat kasb etmoqda. Kompyuter texnologiyalari, maxsus dasturiy ta'minot va raqamli o'quv materiallari logopedik mashg'ulotlarning samaradorligini oshirish imkonini bermoqda. Ayniqsa, masofaviy ta'lim sharoitida bu metodlarning ahamiyati yanada ortdi.

Shuningdek, logopedik ishlarning samaradorligini oshirishda differensial diagnostika tamoyili muhim rol o'ynaydi. Bu tamoyil nutq buzilishlarining turini va darajasini aniq belgilash, uni boshqa buzilishlardan farqlash imkonini beradi. Bu esa o'z navbatida korreksion ishlarni to'g'ri rejalashtirish va amalga oshirish imkonini yaratadi.

Logopedik korreksiyaning sistemaliligi va izchilligi tamoyili ham alohida e'tiborga molik. Korreksion ishlarni bosqichma-bosqich, oddiydan murakkabga qarab tashkil etish, har bir bosqichda erishilgan natijalarni mustahkamlash orqali yuqori samaradorlikka erishish mumkin.

XULOSA

Logopediya fani o'zining mustahkam metodologik asoslari, tamoyillari va metodlariga ega. Sistemli yondashuv, rivojlanish va kompleks yondashuv tamoyillari zamonaviy logopediyaning asosiy tamoyillari hisoblanadi. Ushbu tamoyillar asosida shakllangan metodlar tizimi nutq buzilishlarini samarali diagnostika qilish va korreksiyalash imkonini beradi.

Zamonaviy logopediyada qo'llaniladigan metodlarning xilma-xilligi va ularning kombinatsiyalangan holda qo'llanilishi ham muhim ahamiyat kasb etadi. Verbal va noverbal metodlar, ko'rgazmali va amaliy metodlar, an'anaviy va zamonaviy metodlarning optimal nisbatda qo'llanilishi korreksion ishlar samaradorligini oshiradi.

Shuni alohida ta'kidlash lozimki, logopedik ishlarning samaradorligi ko'p jihatdan logopedning kasbiy mahorati va kompetensiyasiga bog'liq. Logopedning nazariy bilimlarni amaliyotda qo'llay olishi, har bir holatga ijodiy yondasha olishi, yangi metodlarni o'zlashtirishi va ularni samarali qo'llay olishi muhim ahamiyat kasb etadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Волкова Л.С. Логопедия. - М.: ВЛАДОС, 2018. - 703 с.
2. Левина Р.Е. Основы теории и практики логопедии. - М.: Просвещение, 2017. - 365 с.
3. Филичева Т.Б. Основы логопедии. - М.: Просвещение, 2019. - 221 с.
4. Правдина О.В. Логопедия. - М.: Просвещение, 2018. - 272 с.
5. Qo'chqorova L.A. Logopediya asoslari. - Toshkent: O'qituvchi, 2017. - 184 b.
6. Левина Р.Е. Нарушения речи и письма у детей. - М.: АРКТИ, 2018. - 248 с.
7. Филичева Т.Б., Чиркина Г.В. Устранение общего недоразвития речи у детей дошкольного возраста. - М.: Айрис-пресс, 2017. - 224 с.
8. Shermuxamedova N.A. Logopediya. - Toshkent: Fan va texnologiya, 2019. - 256 b.